

Последен коригиран вариант от  
27 април, 1989 г.

БОРИС АПРИЛОВ

## УРА ЗА НОСОРОГА

повест

*Под струите на душа Дафина Денева усети как в гърлото ѝ се надигат риданията и стисна шията си да не изкрещи; Можеше да зареве на глас, но можеше и да напсува вулгарно Рашо, та да се чуе чак до телевизионната кула. Водата вършеше работата си, блъскаше раменете ѝ, пронизваше бедрата ѝ. Дафина Денева виждаше как от тялото ѝ излизат перлички, те приличаха на искри, кожата ѝ все още искреше и зареждаше въздуха с напрежение, все още жива, наситена с кръв и блясък. Струите размиваха яростта ѝ, над безрадостния мръсен свят просветваше. Съскането впръскваше в душата ѝ мудната сладостна поуйка на спокойствието – беше здрава, беше хубава, уверена че надвишава по интелигентност поне средата си. Какво повече ѝ трябваше, какво всъщност бе станало? Голяма работа, че някакъв си там нехранимайко снощи я бе пренебрегнал и не я посети в чаршафната ѝ селва.*

*Към девет застана пред огледалото, вече готова, предстоеше ѝ плътно наситен ден, по-точно, разполагаше със седем часа до тръгването на влака, а през тия часове ѝ се налагаше да намери туй, което ѝ трябваше. То вероятно се потайваше някъде и я чакаше, така ѝ се струваше, иначе какво, нищо, а при нейния случай от нищото не можеше да се започне, можеше да се започне само с нещо. Отдавна бе загубила надеждата за шедьовъра. За шедьовър вече и не мислеше, ами ако може да се добере там някак до поносимото, веселичкото; останалото е непоколебимата сигурност, че ще се справи блестящо – хем си го знаеше, хем ѝ го бяха казвали. За всеки случай удари още един телефон на Рашо – така силно ѝ се щеше да го наругаа.*

1.

Обратно на разпространеното поверие, че училището остава като мил спомен в душата, Дафина Денева ненавиждаше своя ВИТИЗ, презираше сградата, преподавателите. Вече посещаваше института само при крайна необходимост. Както се случи и този ден. От портиера получи оставените за нея пиеси, все от млади автори. Показаха се изпълнителни момчетата, бяха написали пликовете старателно: името ѝ, а под него нейната нова длъжност. Всичко туй стана към девет и означаваше, че работите потръгват – рано-рано държеше в ръцете си цели три пиеси.

От този момент обаче започнаха несполуките. Двата телефонни номера, на които залагаше най-вече, не отговориха. А то си беше в реда на нещата, по туй време хората се въргаляха из плажовете. Унижи се още веднъж, принуди се да кривне към отдел „Театър“. Там поклатиха глави: нищо ново, каквото имахме, ти го дадохме. С трите папки под мишница тя се върна на „Раковски“. Колкото ненавиждаше ВИТИЗ, толкоз обичаше тази улица. Дори в сухия августовски зной, пред Унгарския ресторант кипеше човешко движение. Залови се отново да върти. Напразно, телефоните ѝ отвърщаха със сигнала свободно и нищо повече. Телефонът на Рашо – също. Затуй така и не разбра на какъв точно импулс се подчини, та внезапно вдигна ръка. Таксито спря до нея.

Асансьорът, слава богу, работеше. Със скърцане и поклащане той стигна до петия етаж, а нататък беше лесно, до шестия имаше само няколко много познати стъпала, които я отведоха пред скапаната врата без обозначения. Дафина Денева съедини стърчащите жички на звънеца. Звъненето отекна зад вратата рязко, обаче никой не се обади. Нямахме време за губене, бръкна в чантата, там се потайваше нейният собствен ключ. Леглото беше неоправено. Подарените някога от нея чехли лежаха като захвърлени. В другата част на мансардата се изправи пред непознати сюжети и глави, силно миришеше на глина, по-силно от друг път. И на гипс миришеше. А една фигура ѝ внуши поразяващото ново усещане, че Рашо – винаги успявал да влее силата на собственото си тяло в пластиките – сега въздействаше главно с неприсъщата за него, съвсем отворена към заобикалящия го свят пасивност.

Откритието я зарадва, Рашо отстъпваше и с това подсказваше, че като човек не е чак толкоз неуязвим, че узрява и повече не бива да се подчинява само на бруталността си. За тази бруталност понякога му завиждаха, а някои от коментаторите го наричаха „божественият луд“. Дафина Денева написа на един картон „Ти си негодай“, поозърна се, потърси най-подходящото място, тъй като Рашо можеше изобщо да не забележи посланието.

Запъти се да обядва в Унгарския и все пак преди това опита още веднъж късмета си с двамата известни автори. Телефоните им не се трогнаха. Дафина Денева инстинктивно притисна трите пиеси към гърдите си. За нея те ставаха все по-ценни. Няколко пъти – при всяко затваряне на бележничето с телефонните номера, ѝ се мярна името на Намръщения, но не посмя. По няколко причини. Първо – дори да го осъществеше чудесно, спектакълът сто на сто нямаше да хареса на него; второ – Намръщения отдавна не беше предлагал нова пиеса в отдела; трето – по това време този маниак да се намира в София? Никога. Поне през последните четирийсет години не се е случвала подобна аномалия. Така знаеше, говорело се е преди тя да се роди, твърдеше се и сега. Тази именно сигурност у нея, че Намръщения не може да се намира през август в София, предизвика дързостта ѝ. Дафина Денева завъртя шайбата, чу сигнала за свободно и веднага след туй, ужас! – гласът му. Разбира се, побърза да затвори. Намери удобна маса, поръча си сто грама, салатата и филе по унгарски. Тези сто грама в момента ѝ липсваха много, водата можеше да удави цялата нейна настръхналост, при условие, че изневиделица не се пръкне някой навлек да я сваля в горещината. Или пък колега от ВИТИЗ. Колегите прекаляваха с въпросите си. Както се хранеше, понякога без да ще поглеждаше към грозната фасада на Института, застанала като фантом зад отсрещния тротоар. Това помрачаваше настроението ѝ, но като издъни чашата, нещата постепенно отидоха по местата си: Рашо ѝ се мярна само като едно силно животно, той изобщо не биваше да я занимава. Постепенно я овладя мисълта, че се налага да започне работата си в непознатия град хладнокръвно, да парализира в самото начало цялата мъжка гмеж, която се нахвърли върху нея още от първите

дни. Дафина Денева държеше да се дистанцира на всяка цена от баналните провинциални авантюрки.

Ресторантът се напълни, някаква дама поиска разрешение, направо измърмори, че сяда по необходимост при нея. Докато уреждаше сметката си Дафина Денева се питаше какво означава „необходимост“, но не можа да си отговори, изправи се и усети как отнася с очите си разочарованието на непознатата. До заминаването на влака оставаха три часа и половина, време много, а нямаше да върши почти нищо. Затова завъртя пак там. Ах, този проклет сигнал за свободно! Негодникът отново липсваше, направо не се е прибирал през нощта, макар че не е в стила му, в стила му е сутринта да започне работа, при всички положения, ако ще светът да се продъни. Рашо живееше в ателието, от три години той си нямаше дом. По дяволите Рашо! Нали пиесите на младите автори бяха в нея? Те топлеха душата ѝ. Вярна на себе си и на придобития си недостатък след сто грама да взема нелогични решения, без да му мисли повече, и главно – без да има защо, тя навъртя номера на Намръщения. Защо пък не, часът е подходящ, Намръщения живее на крачка от телефонната будка, пък и да се разсърди, щом я види ще му мине, по правило мъжете не се сърдят, когато ги безпокоят красиви жени. На Дафина Денева ѝ се щеше да си представи, че ако Намръщения я награби няма да бъде чак толкоз лошо, но как да се стигне до това? Би трябвало да му даде някакъв знак. Обича го тя тоя Рашо, щом иска да му отмъсти. Две години от раздялата им, а ето че той още се разпоглежда с настроенията ѝ.

След като звънна на входа, Дафина Денева, вярна на себе си и на придобития си недостатък след стотте грама да постъпва прекалено нестандартно, реши да прегърне Намръщения още в антрето, да го нацелува, макар че наистина не проумяваше защо, освен за да отмъщава.

Захари Красов ѝ се стори значително по-стар и по-грозен от времето, когато го посетиха в същия този дом – май преди две години, някаква среща с класа на Института. Него ден студентите насядаха където намериха из хола. Разговаряха цял следобед. Тогава Захари Красов направи редица блестящи вицове с мла-

достта им, с надеждите им; смяха се, пиха уиски, много се смя и той, но тя тайно, кой знае защо, си го нарече Намръщения, може би заради прословутите две бръчки, те прорязваха като каньони възслабото му, продълговато и непривлекателно лице. Него следобед пиха и кафе. Пригответи им го най-хубавата жена, която бе виждала изобщо в живота си. Студентите знаеха за любовницата, тя присъществуваше дискретно и внимателно на срещата.

– Напротив – отвърна Захари Красов, след като тя започна да се извинява – идвате в най-подходящия момент, готвех се да излизам, щеше ми се да потърся на всяка цена някакъв човек, какъвто и да е, само да си поговорим. Режисьорка ли сте?

– Сега започвам.

– Къде сте разпределена?

– В Сливен.

– Сега ще ми кажете ли какво всъщност искате от мен?

– Дойдох да ви питам кои са любимите ви автори.

– Да, вие бяхте тогава, спомням си.

– Него ден казахте, че извън конкуренцията, над всички имена стърчат Сервантес и Мелвил.

– Пиеса ли ви е нужна?

– За куклен театър.

– Искате ли да обядваме в ресторант?

– Обядвала съм.

– Кафе ще прием ли?

– Само ако го приготвя аз. – Тя се изправи. – В туй време вие ще си помислите дали случайно не ви се намира една куклена пиеса за нашия театър.

Дафина Денева прецени, че сервира прилично; тя премести пишещата машина и разположи всичко на бюрото. През цялото време се учудваше на спокойствието си. Обясняваше си го с усещането за своето прословуто предимство – мраморният блясък на кожата си, неизтощимото обещание на тялото. Редица подробности не можеха да убягнат от погледа ѝ: особената атмосфера на стаята; наред със старинната резбована мебел, домакинът допускате недотам изискани сувенири от чужбина; заедно с оригиналните маслени картини, по стените висяха и репродукции. Под

тънката разкопчана ризка лъщяха загорелите му гърди. Ръцете му, също загорели, издаваха, че наскоро се е върнал от морето.

– Все пак измислих нещо.

– Какво ви казах – изрече мекичко и сякаш малко глезено тя. – Почти бях сигурна, че ще ви трогна.

– Спомних си за една пиеса. – Хрумването ѝ да се поглези едва забележимо, прием на хубавите млади момичета от времето на пещерния човек, тук сякаш не мина. – Никой не я харесва.

– А вие?

– Една единствена режисьорка тогава се хвана, но се отказа, слава богу, на-време, преди да се направят първите постановъчни разходи. – Писателят измъкна тънък ръкопис от чекмеджето. – Ще ви я дам при едно условие – не ме псувайте. Размножени на ксерокс, страниците на тази пиеса се търкаляха в Отдела, после заскитаха и потънаха в праха на театрите. Можете ли да отворите чантата си? – Дафина Денева се подчини. Той безмилостно сгъна ръкописа на четири и го пхна при червилото. – Не ми я връщайте, не ми отговаряйте, но и не ме ругайте.

– Харесвате ли си я!

– Да.

## 2.

Час и половина до тръгването на влака. Слънцето хапеше раменете ѝ. Чувстваше се като изпъдена от прохладния дом. Намръщения не можа да бъде прегазен и тя вървеше по улицата с неуверените стъпки на човек, потръпващ от гняв. Намери телефонна будка, отново чу безмълвието на Рашо, двойката солидни автори също мълчеше. Можеше да предприеме само две неща – или да изяде един сметанов сладолед в сладкарницата, или да скочи в трамвая.

В купето нямаше какво да прави, експресът все още не тръгваше, всички я разглеждаха, особено докато отваряше чантата.

Извади първо цигарите, после пиесата. Налагаше се да я пооглади тук-там. Направи го откъм гърба на ръкописа, увличаше се от хладнокръвието си, беше си измислила малката своя играчка да отлага. Нямаше си представа за заглавието. Но играта

не можеше да продължава вечно, още няколко секунди, докато запали цигарата. Дафина Денева обърна внезапно пиесата към себе си и прочете: „Ура за носорога“. Заглавието ѝ хареса. Намести се на седалката и повдигна капачката на пепелника. Когато зачете списъка на действащите лица, остана с впечатлението, че някой се вглежда в нея по-упорито от другите, навярно се канеше да я заприказва. Запознаването с действащите лица на пиесата направо разби надеждите ѝ. Да, оня не сваляше поглед от лицето ѝ, а преди туй сигурно бе проучил тялото ѝ. Облегна се, готова да го парира. Замисли се за прочетената страница. Господи, да вярва или да не вярва – ставаше въпрос за една катеричка, едно зайче, таралежче, сърничка, магаре, жабок, костенурка, не липсваше дежурното за куклените пиеси мече, и за капак – мравка. Да вярва ли на очите си? Как да си го обясни? Майсторът на куклените пиеси я беше изненадал. Захари Красов я бе застрелял, сто пъти съжаляваше за внезапното си решение да му се обади.

„Вие харесвате ли си пиесата?“

„Да.“

Между втръсналите се на публиката животинчета стърчеше и един носорог. Горкият! Рязко набута пиесата в чантата си и се хвърли върху младите автори. Към нея полъхна свеж вятър, шемет от сполучливи текстове за песнички, звъннаха съвременни рими, находчивите ходове я караха да си поема дълбоко въздух, да се замисля, неочаквано се събуди апетитът ѝ към музикъла. Колкото повече навлизаше в сюжета, толкова повече заостряше своите потиснати засега блянове за шумна постановка. За четири часа, докато експресът изяде разстоянието до Сливен, Дафина Денева изчете трите пиеси, дори ѝ остана време за размисъл. Когато посегна към куфара си, внезапно забеляза, че оня, който се готвеше да флиртува с нея, не ѝ помага, край нея беше безлюдно; изглежда, от Казанлък насам бе пътувала сама.

3.

Щом отключи вратата, Дафина Денева се озова в края на света. Усети тишината, усети и нежното спокойствие, произтичащо от чувството си за сигурност. Огледа стаята, етажерката с ново-

закупените книги, леглото, телефонът върху шкафчето, влезе в кухнята с хладилника, а накрая в банята с душа – жилището от четирийсет квадратни метра ѝ бе предоставено да живее, да работи за развитието на кукления театър в окръга. Измисляше си всевъзможни иронични забележки около новия неин начин на живот, но в момента – и докато се разхлаждаше под струята, и докато заспиваше с книга в ръка, подсъзнанието ѝ правеше своя избор. Подсъзнанието тайно действаше в полза на „Детска градина“. Един или два часа след полунощ тя се събуди внезапно, но туй не се дължеше на горещината в стаята, сънят ѝ беше добър; събуди я откритието, че ако поиска от автора леки допълнения, „Детска градина“ можеше да се превърне в по-сериозно съчинение, игрите и взаимоотношенията на дечицата лесно биха предизвикали асоциации за игрите и взаимоотношенията на възрастните. По-нататък сънят ѝ се накъса, заспиваше и се събуждаше с нови идеи.

#### 4.

Обади се на директора, държеше предварително да се увери, че ще го види в театъра. Методиев се зарадва. Без да разбира кой знае колко от театър, той беше добър организатор, но неоспоримото му предимство се състоеше в друго – лесно печелеше доверието на ръководителите, в кабинетите им се чувствуваше както лястовичката във въздуха. В резултат – непрекъснати помощи и придобивки, а всяка година една от постановките гостуваше в близка или много далечна страна. Определиха си среща в кабинета му.

Лицето на Методиев беше винаги уплашено, той се държеше като пасажер върху палубата на потъващ кораб. Взе пиесата, поогледа я, не пропусна да поздрави още веднъж Денева за успешната ѝ командировка в София и започна да чете. Като видя колко бавно прелисти първата страница той, Денева се премести в репетиционната, запали цигара и пристъпи към Намръщениния, досадно задължение от което трябваше да се освободи: Доставят носорог за зоологическа градина. Носорогът се намира в клетка. Клетката се тегли от камион. Кашонът минава по горски път. Шофьорът кара и пее, радва се на младостта си, на



гората. Опиянен от канцонетата, шофьорът не усеща, че след рязко подрусване, клетката се откъсва от камиона. Не, той не разбира какво е станало, и като продължава да си пее, откарва само камиона. Ето как клетката с носорога се озовава сред безгрижния свят на гората. Тишина, нищо освен тишина и спокойствие. Появява се Зайчето. Съглежда клетката, а после и Носорога. Побягва. Връща се придружено от Катеричката. Повикват и Таралежчето, после Сърничката. Пред клетката се струпват много горски животни. Бъбрят, коментират; в уплахата си, която се губи в любопитството, изникват предложенията. Какво ли е това? Кому е необходимо? Какво търси тук? Носорогът не отговаря на въпросите им. Носорогът мълчи, сякаш отсъства, само гледа тъпо пред себе си и мълчи. Някой се осмелява да заяви, че това е животно, животно като тях. Едни се съгласяват, други не се съгласяват, но накрая приемат, че е животно като тях. Да, но това животно е зад решетка и не е свободно, а всички животни трябва да са свободни. Всеки се съгласява с изказаното мнение, но какво може да се стори? Трябва да се помисли, не е зле да се измъдрува нещо за освобождаването на Носорога. По-дремните обитатели на гората, които все още се страхуват, не са съгласни с освобождаването на неканения гост. По-едрите животни, Мечо и други като него, ги убеждават. Правят няколко опита да отворят клетката. Накрая все пак успяват да се справят с вклинения райбер. Отдръпват се назад. Чакат. Напрежение. Какво ли ще последва сега? Нищо. Носорогът стои на мястото си и продължава да гледа тъпо напред. Търпението на освободителите се изчерпва, Мечо се приближава към вратата и я отваря. Всички се оттеглят повторно назад, чакат. Нищо. Носорогът не трепва, само крачка го дели от свободата, но това сякаш не го интересува, като вкаменен е. Животните се приближават отново към него, викат, пеят, танцуват, демонстрират предимството на свободното битие, дори го дразнят... Е, най-после, може би съвсем несъзнателно, да, Носорогът сякаш не разбира какво прави като пристъпва напред, после неочаквано за самия него, се озовава на поляната. Животните извикват спонтанно ура, крещат, ликуват, осенени от съзнанието, че са сторили добро. След туй

се оттеглят на почетно разстояние, било за да не го безпокоят, било заради боязънта пред свирепия вид на огромното непознато същество. Постепенно обитателите на гората се залавят с ежедневието си. Но и се безпокоят. В самото начало между тях се поражда леко раздразнение, което с течение на времето нараства. В гората вече се е поселило нещо особено, наоколо витае необяснимо дихание, нещо като тревога, някои се осмеляват да нарекат туй нещо заплаха. Всъщност Носорогът не прави нищо, само присъства – строг на вид, навъсен, той само стърчи. В мътния му отсъстващ поглед не може да се прочете нищо – там го няма нито доброто, нито злото. Животните вече нервничат, мълчанието им набъбва и се разпуква, започват да излитат думите, които изразяват недоволство, безпокойство за тяхното утре, страх. Този страх ги позовава отново към действие. Сега вече те нямат друга цел, освен стремежа да натикат по какъвто и да е начин звяра обратно в клетката. Там му е мястото! – подхвърля някой. Само там! – подкрепят го. Играта по-нататък се подчинява на премеждията и патилата, на хитроумните ходове, до момента в който досадното страшилище се връща в клетката и вратата след него е заклебена. Тогава, о, тогава от гърдите и същността на всяко животно се изтръгва още по-спонтанно, и далеч-далеч по-силно „ура“.

Методиев дочиташе последните страници на „Детска градина“. Дафина Денева се намести в креслото срещу бюрото му. Лицето на директора ѝ подсказваше, че той харесва пиесата, на места се усмихваше, а по едно време, малко преди финала, се засмя гласно и вдигна глава към нея. Погледът му ѝ позволяваше да разбере, че е доволен не само от пиесата, театърът му най-после си беше намерил добрия режисьор, при това амбициозен, „на теб ти се работи, за да се докажеш, но от туй печелим ние“.

Спогодиха се да свикат незабавно колектива, време за губене нямаха. Денева мислеше и за разпределението, много трудна задача, не познаваше възможностите на актьорите. Това, че директорът Методиев хареса без резерви „Детска градина“ също и посмути Денева. Познаваше го само от петнайсет дни, но имаше вече бегла представа от неговия естетичен катехизис. Завър-

тя в София, веднага попадна на автора и го зарадва. Помоли го ясно и кратко за незначителните допълнения, бяха само изречения, нищо повече, изреченията трябваше да отпратят зрителя от всекидневието на детската градина, към всекидневието на възрастните. Денева знаеше много добре, че децата в залата се придружават от родителите си, които посрещат с удоволствие закачките, отправени към техния свят. Щом постави слушалката на мястото ѝ, телефонът иззвъня. Рашо каза, че я е търсил най-напред в квартирата. Държеше да я увери, че не е негодяй. Тя се засмя и заяви, че сигурно не се е изразила много точно. Дафина Денева през цялото време се чудеше, че ѝ се обажда в Сливен, но още повече я учудваше фактът, че е опазил телефонните ѝ номера, той губеше незабавно всички бележки, съобщения и квитанции. Това, че Рашо я бе намерил дори в театъра, повиши настроението ѝ, зарадва я и твърдението му, че възнамерява да отскочи до Русе при детето. Предложи ѝ да вземе и нея. Денева отказа. Тогава той обеща да я навести на връщане. Рашо ѝ идваше на краката, с него ставаше нещо необяснимо.

Секретарката написа заповедта – събираха Художествения съвет, Методиев подписа незабавно. Историята на този театър не познаваше случай на такова бързо реагиране. Актьорите пристигаха един по един, изчитаха страниците, подаваха си ги и така, по верижен начин, се запознаха с пиесата, която още не бе изпратена на ксерокса, заради очакваните допълнения. Денева и Методиев си поблъскаха главите с разпределението. Режисьорката не бе чак толкова обезпокоена – за главните роли на децата Митко и Мими бяха предвидени Ивайло и Звезда, сигурни карти, носеше си ги от Института.

## 5.

Съветът мина леко, актьорите за първи път виждаха новоназначената режисьорка в действие, огорчения почти не се породиха. Е, може би у някои от по-възрастните, но както каза по-късно Денева на Методиев: театралното изкуство цъфти върху наноса на огорченията. Преди да започне заседанието, поиска отделен разговор насаме с художника Ников. На тази среща, с дълги къде

ясни, къде неясни изречения, тя обясни, че само за предстоящата постановка, по чисто сантиментални съображения, разбирате ли, драги Ников, много сантиментални съображения, смятам да поискам сътрудничеството на Варненския художник Марев. Ников измърмори, че това си е нещо съвсем в реда на нещата, но въпреки усилията си, не можа да скрие от погледа ѝ онова многозначително прехапване на долната устна.

Преди да обядва реши да наобиколи книжарниците. Обичаше скитането по улиците и сокаците на Сливен. Градът лежеше като благодарен любовник в скута на планината, която тук имаше странни, почти екстравагантни очертания. Денева искаше да се откъсне от работата, от гнета на мислите за безсънните часове, когато раждаше и отхвърляше решения. От най-тъмното кътче на централната книжарница измъкна антология с български разкази. Купи книгата заради Намръщения. Той участваше с новела. Познаваше новелата, но въпреки туй щеше ѝ се да разбере защо авторът е предложил тъкмо нея за антологията. Обядва в хотел „Сливен“, горещината натежа, Дафина Денева се прибра в удобното си жилище, там за съжаление, не намери очаквания хлад. Отвори всички прозорци, отвори вратите, спусна пердето към слънцето, съблече се по пликчета, усети приятния допир до самотата и – както искаше да вярва – до независимостта. Чу далечни гласове по забранената за автомобили улица, отново се усети щастлива, решена да учуди света, а след като учуди света, като нищо ще я изтеглят в Централния куклен театър. Интересно, напоследък все по-рядко мечтаеше за сцената на драматичния театър. Натъпкана с идеи, нахална по младежки, тя все повече се убеждаваше в безграничните възможности на куклите и смяташе, че всеки по-умен човек не може да отрече предимството им пред живите актьори. Новелата на Намръщения обаче я обсеби изцяло и прегази суетните ѝ стремежи. Сега там всичко ѝ се стори променено, разказът неочаквано извърна към нея другото си, непознато лице, или, казано по-иначе, през последните години Дафина Денева бе пораснала повечко, та имаше възможност да погледне в по-горния етаж на творбата. Предоставяше ѝ се повод да му се обади, да изрази искрено възхищението си, а след по-

хвалата незабавно да каже откровено, че „носорогът“ наистина не става за работа. Погледна към слушалката, но отсъди, че ранния следобед не е време за телефониране, където и да е. Полегна, отвори книгата пак на новелата, щеше ѝ се да разбере дали пък след третия прочит няма да открие друг пъклен заговор на мисълта, и задрямва; книгата покри пъпчето ѝ, горното ъгълче на подвързията докосна гърдата ѝ. Събуди я телефонът.

– Дафи Дей!

– Звезде, луда ли си? – Взираше се, сънливите ѝ очи не можеха да разпознаят нито една цифра от часовника. – За какво ме будиш?

– Пристигаме.

Слънцето изгаряше пердето и пращаше по стените оранжеви сияния, минаваше пет часа. Душът я разхлади, облече се, нямаше намерение обаче да влиза в кухнята, не искаше да се докосва до джезвето. Беше сънувала нещо, но какво? Скри снимката на Марина, винаги правеше така, срамуваше се от сантименталните си пориви. Този път Ивайло и Звезда не нахлуха, влязоха тромаво, той се тръшна в креслото. Звезда изпуши една цигара и изчезна в кухнята, нея никога не я мързеше. Заедно с кафето тя донесе в стаята кутия с неизвестни за тях соленки. Тези соленки Звезда не ги внасяше за първи път, но никой не ги докосваше. Така стана и сега, пиеха си кафетата и наблюдаваха соленките, тримата пушеха и отново започнаха разговора за това как да се откажат от пушенето. Изказаха изтърканите глупости по този въпрос, а след това млъкнаха, потънаха в онова тренирано мълчание на обидени заточеници в провинцията. Дафина Денева сметна, че тъкмо сега е времето да заговори по своя личен въпрос.

– Не ме наричайте повече Дафи Дей. – Звезда я погледна, Ивайло не я погледна, сякаш не говореха на него. – Настоявам да забравите туй глупаво име.

Мълчание.

– Това не е име – забеляза най-после Ивайло.

Тъй като мълчанието заплашваше да се проточи прекалено, Дафина Денева отвори уста: – Моля ви.

– Ти си Дафи Дей! – Гласът на Ивайло прозвуча твърдо. – Раз-

бра ли?

Звезда напомни, че когато били на гости при Намръщения, на него му харесало много.

– Кое? – заинтересува се Дафина Денева.

– Дафи Дей, кое! Направи му впечатление и го повтори няколко пъти.

Дафина Денева не можа да си спомни такова нещо.

Телефонът иззвъня. Методиев я помоли да му обясни защо е пренебрегнала Ников. Тя не можа да се аргументира, разговорът се проточи, Дафина знаеше колко деликатен е въпросът, как да заяви, че Ников е средна работа, художник на равнище и нищо повече. Методиев напомни за популярността му, имаше няколко награди, едно сериозно отличие на фестивала „Златния делфин“, трябва да се мисли и за престижността на театъра им разбира се, но не на последно място е и мнението на счетоводството. Режи-сьорката и този път помоли, ако може, да бъде уважена първата ѝ творческа прищявка, разбирате ли, другарю директор, по сантиментални причини, отвратителни, само женски, изключително сантиментални причини.

– Започна ли се? – Звезда се усмихваше, за да покаже, че все още не са успели да развалят настроението ѝ. – Първото препъване.

Дафина Денева не откъсваше поглед от слушалката, може би очакваше, че оттам ще изскочи не само гласът му, но и самият Методиев.

– Да ме пита човек защо ли се опънах?

– Това е важно! – настоя Звезда. – Ако искат!

– За тази пиеса художникът не е толкова съществен – призна Дафина Денева. – Що ли не взема да отстъпя.

– Убивам те, Дафи!

– Вече си имам враг.

– Сефте!

– Ников! Що за човек?

– Добре, поблъскай си главата. – Ивайло също се стареше да изглежда спокоен. – В малък театър човек не може да има големи врагове. В кукления театър дори враговете са дребни.

– Методиев има предвид финансовата сметка, нещо, което

интересува и мен – добави сериозно Дафина. – Да, ще приема Ников.

– В такъв случай, обади се веднага – рече Звезда. – Не ги оставяй да ферментират в отровата си.

Дафина се отказа ловко от предложението си, направи го по такъв йезуитски начин, че Методиев се поласка. Но и режисьорката се оказа поласкана от себе си: Добре, Дафи, добре, отстъпвай, без да оставяш дори подозрение за компромис. Знаеше отлично, че нито пиесата, нито моментът заслужаваха чак толкова напрежение.

Вечерта навъртя Русе, поговори с майка си, предупреди я, че Рашо ще се появи, след туй се скара на Марина: ти кога спиш? Накрая двете се поглезиха май повече от допустимото. Събуди се в обичайното за нея време, към три след полунощ. Стори ѝ се, че изгруктя носорог. Всъщност се запита, направо искаше да знае, носорозите издават ли звуци. Груктят ли носорозите? Изпи чаша минерална вода, погледна соленките на Звезда върху кухненската маса и реши, че носорозите, ако са на сцена, не бива да издават нито звук. Върна се в леглото, кой знае защо посегна към пиесата на Намръщения, но се отказа и до четири часа изгълта двайсет страници от сборника. Подир туй трето изчитане на новелата, тя заспа без да мисли по нея, в замяна започна да я сънува – главно моментите, които досега не ѝ се струваха важни.

6.

Авторът на „Детска градина“ се обади навреме, продиктува допълнителните реплики, тя ги хареса, записа ги и от този ден нататък постановката „запя“, понесе я приятната работна суматоха, почти всичко се нареждаше по най-добрия начин, дори работниците, и те се впрегнаха от първия момент; както бе потръгнало, нямаше опасност да изостане нито декорът, нито производството на куклите, пиесата им предоставяше лесен за изпълнение персонаж – деца с роклички и деца с панталонки, руси косички, черни косички, остро носленце, чипо носленце, тук-там някоя панделка или очила. На репетициите гръмна смях, репликите отправени към възрастните, се оказаха по-силни отколкото предполагаха,

туй ободри актьорите. Но най-тонизиращо им се отразиха песните. Композиторът долиташе от София с волвото си, донасяше една по една мелодиите, просвирваше ги на пианото, актьорите ги подхващаха сякаш на шега, а се пораждаше наистина нещо като мюзикъл, изобщо, всичко се нагаждаше стремително към цялото, очертаваше се блестяща премиера. В тази приятна буркотия през последните дни обаче се появи една студена сянка: намръщено и почти недоволен лице. Белята се състоеше в туй, че лицето не беше на кого да е, а на режисьора; за да се дойде до оня ден, когато Звезда изгони Ивайло.

– Ти се махни – напомни му Звезда за трети път – излез, измисли си някакво място да отидеш, но гледай да се забавиш.

– Къде? – запитва за втори път Ивайло.

– На автомобилни състезания.

– Колко дълго?

– До обед.

Ивайло измърка, беше понеделник сутрин, почивен ден, рано, къде да отидеш, никъде.

– Потърси мрежа за прозорците! – Звезда се появи от банята – Ще ни изядат комарите.

– Дафи Дей е бременна, така ли?

– Защо помисли туй, което помислих и аз! – Звезда изливаше одеколон върху сърбежа на ръката си. – Хайде.

– За какво друго може да ти говори рано-рано, нали?

– Омитай се.

– От кого, обаче?

– От Рашо, от кого!

Ивайло отвори и се блъсна в нея, тъкмо звънеше. Видът ѝ не му хареса, това в никакъв случай не можеше да бъде лицето на вечно балансираната Дафи Дей, мъдрата, майката Дафи Дей, седем години по-възрастна от тях. Тя не му позволи да се измъкне, хвана ръката му, въведе го обратно в жилището. Звезда приготвяше кафето. Ивайло ѝ внуши с погледи, че няма никаква вина.

– Ивайло отива на автомобилни състезания. – Дафина отново хвана ръката му. – Дафи Дей, какво е станало с теб? Плачеш ли?

– Имаме водка – предложи Ивайло.



Разчистиха книгите, смъкнаха ги на килима, отвориха място върху масичката. До чашите с кафето Звезда постави бутилката. Дафина посегна към нея, Ивайло я изпревари и наля.

– Отивам на автомобилни състезания – смотолери той. – Ставам.

– Загазих – рече Дафина – потънах и ще стане голям скандал, от пет дни съм като побъркана.

– Личеше си.

– И си личи.

– Не искам да го крия, просто чаках да ме запитате, но не ме запитахте. Тази нощ обаче не съм мигнала. – Хвана чашата. – Не очаквайте да се напия, нямам време, трябва да поправа това, което обърках, трябва да действам.

– По-спокойно – рече Звезда – без паника. Не си въобразявай, че... Тук не знам какво да кажа.

– Да отивам ли на състезания или да не отивам?

– В цялата бъркотия има и малко женски тайни – призна Дафина – затуй пожелах да говоря само със Звездето, но, като си помисли човек... Звезде, трябва да преустановим репетициите, постановката трябва да падне.

– Ти си много глупава.

– Много приятно тръгна всичко – приятна пиеса, приятна музика, приятно се работи и неизбежно ще се стигне до много приятна премиера, тя ще изненада приятно критиката, а мразя приятните постановки и от пет дни се чудя как да го кажа на Методиев.

– Какво ще му искаш?

– Да сменим пиесата.

Ивайло и Звезда се спогледаха Ивайло извика нещо, изправи се, но не се запъти за никъде и остана тъй, с чаша в ръка.

– Това ли е?

– Всички ще изреват – рече Дафина – не само ти, авторът ще заплаче, а най-силно ще заплаче Методиев. Слава богу, големите разходи още не са направени, но той пък взе че се влюби в пиесата, разбирате ли, от първи поглед, и аз, примитивната, се зарадвах.

– Всички се влюбихме.

– Това е тъжното.

– Чакай сега, не си ли бременна?

– Аз?

– Туй че Методиев се влюби в пиесата е наистина за тревожене – съгласи се внезапно Звезда, за да потули въпроса на Ивайло – и с право си се замислила, но чак пък да преустановиш...

– Чула съм го, знаете го и вие: когато репетициите са приятни крайният резултат в повечето случаи...

– Тази пиеса е сигурна!

– Не обичам такива пиеси, Ивайло.

Звезда и този път не пропусна възможността да огледа лицето на приятелката си, правеше ѝ удоволствие да го проучва, опиваше се от блясъка на кръв и мляко; безсънието и терзанията хвърляха едва забележима сянка върху него; очите ѝ – цветя под навеса на косата – прашаха към света странно, нейно си послание за добронамереност и недостижимост.

– И ще скръстим ръце, така ли?

– Това е първата ми постановка, не мога и да допусна, че такъв ще бъде дебюта ми пред зрителите.

– А как ще му го кажеш?

– Ужас!

– Ако искаш – аз.

– Нека запушим – предложи Дафина Денева. Запалиха, без да споменават коя е поредната им цигара за деня, друг път губеха време да обсъждат този факт. – Мислила съм, да, възнамерявах да пратя двама ви при него, но вие едва ли ще се справите, не можете да му обясните.

– А ти?

– Боже, как ще го погледна в очите! Не забравяйте, че Методиев все пак е добър директор. Не, не мога да гледам уплашените му очи сега и обидени.

– Ще ги гледаш! – Ивайло знаеше че приятелката им е права, но все още не бързаше да се съгласи, на него хич не му се играеше някакъв си Митко. – Друга пиеса имаш ли? С какво ще смениш „градината“?

– Имам.

– Тогава бягай при Методиев, а ние ще убедим колектива. Това ли точно трябваше да споделиш само с жена ми?

Дафина Денева го мерна гневно с очи:

– Тъпако, не съм бременна!

7.

Методиев не се нервира. Личеше си, че му е трудно да запази спокойствие, не повиши тон, постепенно и настойчиво Дафина Денева го превзе, първо – с майсторски изградено логично изложение, а после го уби със страшния си животински копнеж да направи шокова постановка, след туй го настъпи по мазола: стремежът ми е не само да участваме в националния преглед, ставам направо нагла – искам да грабна първата награда.

– Добре, Денева, това пречи ли да замразим „градината“ и да я осъществим допълнително? Хем ще имаме какво да кажем на автора.

– Не възразявам – отвърна без да му мисли Денева. – Можем, да, прав сте. Какво ни пречи да я замразим за по-спокойни времена и за високи касови сборове.

– Тогава да сметнем, че сме се споразумели. – Методиев измъкна любимата си „Плиска“. – Да изпием по чашка. И разбира се, следва моят най-естествен въпрос: Коя ще бъде другата. Тази, с която ще предизвикаме шок. – Втренчи се в очите му, искаше да отгатне шегува ли се, иронизира ли, влага ли нещо по-сериозно в тона си или прави усилия да демонстрира хумор. – Сигурно имаш нещо в чантата си.

Методиев напълни чашките. Дафина си каза: предлагаш ми неприятно за мен питие, но и аз ще ти предложа неприятно за теб заглавие. Чукнаха се, Методиев пласира неочаквано добро настроение, изглежда новата режисьорка бе допринесла за стабилизирането на сигурността в театъра му, с натрупания у нея хъс да поразии не само зрителите, но и театралната общественост – от местните ръководители, местните културни отдели, до театралните звена в София.

– Да видим новата.

Дафина Денева гледаше протегнатата ръка. На нея блестете огромен златен пръстен. На пръстена по старомоден начин бяха гравирани инициалите на псевдонима му – Стоян Безбре-

жев. С този псевдоним директорът публикуваше по периферните вестници стиховете си, събрани в дебеличък ръкопис. Дафина Денева знаеше, че този ръкопис рано или късно ще бъде стоварен върху главата ѝ, тя рано или късно трябваше да го прочете и да даде отговор. Сега обаче директорът ѝ очакваше тя да бръкне в чантата си.

– Няма начин да не сте чували – рече тя. – Сигурно сте чели „Ура за носорога“.

Методиев мълчаливо прибра ръката си.

– Чел съм я – продума накрая той. Нещо неприятно го притисна отвътре, някаква тежест, тя му пречеше да диша. – Знам я.

– Предполагам, че всеки я знае.

– Да. – Допълнителното отпиване от чашката не можа да оправи затрудненото му дишане. – Имаме я.

– Знам, че лежи във всеки театър.

– Да, тя лежи... Във всеки театър.

– Върху нея се трупат прах...

– Захари Красов е написал най-добрите куклени пиеси. – Голяма душевна борба. – Така предполагат някои. Аз мисля, че е написал хубави пиеси. Награждаван е. – За Методиев награждаването означаваше много, в някои отношения – почти всичко. – Напоследък, обаче, чувам, не се интересувал от кукли и жалко, той разнообразяваше репертоара.

– Пиесата за която ви говоря...

– Чели сме я. Колективът счита че...

– Не знаех нищо за нея. – Прекъсна го, тъй като смяташе, че не нарушава правилата на възпитанието, а го спасява от излишно мънкане. – Прочетох я няколко пъти. Наложих ми се. Първият път ми се стори, че дъвча плява, затова я прочетох втори път, рекох си, за какъв дявол един добър автор ще пише това, но я захвърлих отново.

Методиев сякаш си отдъхна.

– Но ето, че с това не свърши – настоя Дафина, – Пиесата останала в мен и заработи.

– Как заработи?

– Започна да шава.

– Шава?

– Като живо същество, раздвижи се, набъбна, разбирате ли, другарю Методиев, тя ме запълни и ме накара да се чувствам бремна, нещо повече – започна да ме души. Нощем ме хваща за гърлото, въздухът ми свършва и се събуждам, после не мога да заспя до сутринта.

Директорът слушаше разказа на своята режисьорка с усещане то, че трябва да се овладее, а още по-късно, към края на нежната изповед Методиев пресметна, че най-добре ще стори ако се предаде, тъй като в очите на Дафина Денева, или, както бе чувал да я наричат актьорите, Дафи Дей, вече просветваше блясъка на фанатизма.

## 8.

Нещата се объркаха още, когато пристигна Рашо. Той носеше новини от Русе, държеше се като че ли представлява за нея дар от природата, но Дафина му заяви, че се явява в неподходящо време, тъй като в момента я тресе нещо съдбовно и далеч по-важно от приключенията в чаршафните прерии. Рашо се изненада повече, отколкото му се полагаше. Това се случи в ресторанта, докато обядваха и тъй като в неговия живот жените бяха само нещо като поддържащо средство, той каза:

– Именно, Дафи, затуй в разгара на напрежението трябва да поемеш дъх, кръвта ти да спадне...

– Друг път, Рашо. Ще те повикам специално за тази цел след премиерата.

– Губи ми се някъде обаче стилът ти – Погали го по ръката. – Добре, тръгвам си, макар че много ме се щеше да си създадем едно събитие в леглото. Напоследък нещо загадъчно ме тласка само към теб, дори смятам да се оженим отново. Ти с всеки изминал ден ставаш и все по-хубава... Нищо. Макар че те искам много. Все едно, че съм минал да те запозная с новата си концепция. Казах и на майка ти, че ще се събираме, горката хвъркна от радост.

Рашо даде обичайния голям бакшиш на сервитьора, целуна бившата си съпруга и замина. При целувката той схапа – както си знае – устната ѝ. Дафина Денева долови силната му мъжкарска страст, прониза я забравен шемет, но преда да го спре, Рашо влезе

в колата. Той не забеляза протегнатата ѝ сгорещена ръка, а може би я видя, но се направи на ударен. Край Дафина Денева остана да витае само усещането за варварство, за гордост и загатването за неговата привидна безотговорност.

9.

По пътя до своя сливенски дом, Дафина усещаше тялото си и се пишманеше чак до момента, в който телефонира.

– Обажда ви се Дафина Денева.

– Денева... Да, да – Денева. Добър ден. Предполагам, че е за него хубаво.

– Започнахме, другарю Красов.

– Сигурна ли сте?

– Не съм сигурна само в себе си, другарю Красов. Пиесата ви е трудна.

– Ами, ами! Имате една клетка, в нея има един носорог, а вън са животните и животинчетата. Животните разговарят, носорогът мълчи. Ако направите това, ще успеете, усложните ли обаче – нищо няма да стане и ще се изложим.

– Носорогът, така или иначе, излиза и вън от клетката.

– Това няма значение.

– Как да няма?

– Той не разбира, че е излязъл.

– Вижте какво, Красов, мислите ли, че туй не ми е известно!

– Тогава го направете.

Не можа да разбере тя ли затвори или той. Май че тя. Трябваше ли сега да вдигне слушалката и да се извини? През нощта започна да тормози леглото, стана няколко пъти, запали цигара, почете, пак легна и пак стана, докато се досети най-после къде е дянала реланиума. Гълтна две таблетки. Както си мислеше все за неприятни неща, изпълнена с убеждението, че трябва да се явява отново при Методиев, този път за прошка и дълбоко покаяние, заспа. Но не ѝ провървя. Събудиха я викове в задния двор на блока. В късните нощни часове този двор често се превръщаше в арена на вълнуващи сцени. В гъстия мрак под прозореца ѝ от Главната, се домъкваха задъхани, внезапно запалени за лю-

бов двойки, пламнали повече от алкохола, отколкото от страстта си. Тук те се впиваха един в друг и Дафина изслушваше без да ще това, което не можеше да види с очите си. Други, пак на това място, разрешаваха спорове. Виковете, които я събудиха този път, бяха особено груби и я смразиха. Гъгневите гласове на двама младежи със силен местен диалект се нажежаваха, младежите изглежда се държаха за ризите, раздрусваха се взаимно и си разменяха остри реплики. Скоро се чуха и тъпи удари. Дафина стана и кажи-речи залепи нос до противокомарната мрежа. Знаеше, че в мрака се вслушват всичките обитатели на етажите, те участваха в побоя безмълвно, без да палят лампи и останаха безмълвни дори в момента, когато побойниците измъкнаха ножчета. Че накрая заиграха и ножчета се разбра лесно, момчетата извикваха след всяко бодване, явно бе, че е потекла кръв. Дафина изкрещя, след нея изкрещяха мъжки гласове от горните прозорци, но никой не им обърна внимание, напротив – от Главната се втурнаха още млади овнета и стана касапница, която изобщо не стихна, поне тук, в двора; плутницата се измъкна биейки се през задния вход към съседната уличка, там някаква светлина озари воюващите им фигури, а кръсъците и охканиците продължаваха да пронизват късния час на града, сгушен в полите на хайдушкия Балкан; всичко се оттегли естествено с пороя на битката, изчезнала в другите тъмни улички.

Дафина се върна в леглото разнебитена, мислеше си как вече я хваща страх, че живее в този град на вечно кипяща кръв, на необузданост и провинциални комплекси. Приготви се да будова до сутринта, но реланиумът я удуши в сънната си прегръдка. Събуди се с разсъждения за „носорога“, те май идваха от дълбочината на сънищата ѝ. Отвори очи с увереността в здравия разум и непоклатимата идея на пиесата, за жизнеността на автора ѝ. Утрото пляскаше с крила по покривите; във въздуха, заедно със светлината, трептеше познатата ѝ предесенна ведрост.

10.

В театъра настроението се оказа друго, лицето на актьорите, с които ѝ предстоеше да работи, бяха кажи-речи враждебни. Лица-

та на Ивайло и Звезда ѝ чуждееха. Нещо ставаше, може да беше и станало вече зад гърба ѝ, преди да дойде на репетицията.

– Другарко Денева, смятате ли, че ще бъде зле, ако си поговорим още малко за пиесата?

– Кажете, Запрянов. – Запрянов открай време минаваше за многознайко на колектива. Стар актьор, назначен по член девети, местен жител, къща, лозе и тъй нататък, пред пенсиониране, минаваше за доайн, абониран за ролите на магаретата. – Още от тротоара помирисах заговора. Така че да си кажем всичко предварително,

– Точно така, другарко Денева.

– И безпощадно, поне аз ще бъда безпощадна към вас, като към съзаклятници, защото предусещам, че ще ми изгубите цял репетиционен ден. Започнете, Запрянов, слушам ви.

Доколкото подразбра, беше успяла още от самото начало поне в едно: накара многознайника да притъпи остротата на началния си удар. Запрянов започна кротко,

– Не знам другите какво ще кажат. За себе си мога да кажа тъй, което се отнася до мен, другарко Денева! – Не мога да се разгърна, в пиесата няма думи, или да го речем по друг начин – думи има, ама са къси и разхвърляни.

– Няма сюжет!

– Радке, извинявай, сега говоря аз, ще ти дадат думата, ще кажеш и ти какво мислиш.

– Няма действие.

– Кольо, извинявай – вдигна ръка към него Запрянов и продължи. – Не може да се изгради образ.

– Защото няма развитие!

– Сега говоря аз! – настоя отново Запрянов. – Колеги, моля да не бъда прекъсван... Да се върна към мисълта си... Както исках да кажа, да, думи, само думи, нищо повече. Всеки казва по нещо. Това, което казвам аз, като магаре, може де го каже и катеричката, който и да е в пиесата, а пиесата няма да загуби.

– Тя изобщо няма какво да губи! – опита хапливостта си някой.

– И пак повтарям – образите! Свикнал съм да правя образ, това е моят актьорски натюрел, моето верую на сцената, където



съм вече десетки години и притежавам нюх дали владее или не владее залата. Сигурен съм, че в случая няма да изградя образ. Има думи, но образ няма, авторът не го е заложил в структурата, той липсва още в тъканта на изложението. Всички стоим и говорим, разменяме си масали. – Тук някои от артистите се засмяха. Денева забеляза, че Ивайло и Звезда не се и усмихнаха, но те пък бяха много затворени и намръщени, което ѝ подсказваше, че са далеч от намерението да я подкрепят. – Тази пиеса ние я знаем отдавна, върдаляхме я из ръцете си, четохме я и я отхвърляхме. Попадала е и в други театри, в това съм сигурен, защото актьорът знае всичко, той научава за нещата преди дори да се случат. В далечните театри също са се чудили какво да правят с нея. Лично аз мога да потвърдя със съжаление, че Захари Красов е изкуфял, той няма вече нищо общо с оня Красов, които ни зарадва с няколко последователни открития, с тези негови открития наградиха не един и два театъра, наградиха и нашия, говоря за един от Националните прегледи.

– Чакайте! – извика най-после Звезда – Пиесата за която говорим сега е написана преди петнайсет години, тогава авторът е бил на петдесет.

– Значи – Запрянов се пообърка – там е работата.

– А ти на колко си? – вметна не съвсем младият Халачев и предизвика търсения от него смях. – На петдесет и пет!

– Мен не ме взимай за пример, аз съм актьор, ние сме актьори, марионетки – Запрянов налучкваше любимия си спекулативен тон, с който повеждаше масите след себе си – ние не пишем пиеси, ние ги играем, ние не сме нищо друго освен инструменти – но побърза да се върне отново към себе си. – Аз съм един гол инструмент, на мен каквото ми свирят – играя и нищо повече, така че всичко мога, но не мога да участвам в една драматическа перверзия...

Запрянов обичаше да говори; подобни изказвания, особено ако засягаха режисьора, бяха негова стихия, колегите му знаеха, че както е поел няма да свърши и щом започна да повтаря и потретя мотива за липсата на образи, които му пречат да изгради ролята си, го прекъснаха.

Така всеки от присъстващите, с изключение на Ивайло и Звезда, взе думата. Актьорите повтаряха казаното вече, те знаеха, че го повтарят, но искаха искрено и приятелски да внушат на младата режисьорка да избяга от грозящата ги опасност, апелираха да се върнат незабавно към сигурната във всяко отношение „Детска градина“. Накрая, когато Дафина Денева взе думата да отговори, тя заяви, че днешният ден за репетиция се е превърнал в ден за изтрезняване, помоли да отговори на другия ден, а сега все пак нека реализират определените от кодекса на труда репетиционни часове: искам да хвърляте текста, ако щете плюйте думите, а след това – час по-скоро да излезем на чист въздух. На актьорите им стана дори забавно, занимателно им се стори туй плюване на думите в присъствието на носорога, текстът летеше из репетиционната, всичко ставаше като на шега; в динамиката, която се създаде, участниците едва ли разбраха, че с тях се шегуват, усетиха го само Ивайло и Звезда. Освен това Ивайло и Звезда усетиха, че Дафина е особено доволна от репетицията. Колкото се отнася до Звезда, сякаш само тя успя да схване, че режисьорката ще се помъчи да запази подобно звучене па пиесата изобщо. Че ще сменѝ пиесата няма две мнения, казваше в себе си Дафина, ще я сменѝ, защото горчивите ви думи бяха казани наистина със загриженост към театъра ни, но все пак ви подведох, а с това самата аз се уверих, че ако някой някога трябва да прави подобна пиеса, длъжен е да я поднесе ей тъй – на шега.

В ресторанта Звезда заяви:

– Знам какво мислиш за нас, мислиш, че сме те изоставили, но не сме те изоставили, работата е там, че също сме разколебани. Ти сякаш не искаш дори да допуснеш, че Намръщения може да напише слаба пиеса.

– Много ми дреме на мен за Намръщения. – Дафина Денева се взираше раздражено в листа на менюто. – Не ми дреме и за вас. Гледам само себе си.

– Тогава зарежи „носорога“ – избухна Ивайло. – В него всичко е замръзнало. Пълна статика, никакъв повеи, никакво движение. Спасявай се, докато е време.

– Вие сте за спасяване!

– Какво?

– Не сте нищо!

– Спокойно, Дафи! – Звезда се усмихваше, но не скриваше, че е засегната. – Ето че стана по-красива, отколкото си. Когато се разгневиш ставаш много красива, но колективът е прав, запомни го от мен, пиесата ти е като застояла вода между светло-зелени тръстики.

– Разговорът с вас ми беше крайно необходим. – Дафина Денева усещаше как Звезда гали ръката ѝ. – Трябва да ви призная, че едва сега се чувствам наистина разколебана.

– Децата трябва да бъдат слисвани – започна една своя тема Ивайло. – Детето иска шаренията да предизвика блясък в очите му, движението да го побърка, то трябва да занемее на стола, а какво го караш ти? Караш го да върти насам-натам глава, караш го да разглежда салона.

– Сигурен ли си?

– Сигурен съм, че ще го разглежда.

– Ще се затворя вкъщи – реши Дафина – ще се заключа. Не забравяйте, че имам още две пиеси. Чела съм ги само по веднъж. Няма да мигна и две нощи, дори ще редактирам, и то – нагло, но след туй ще чуете последната ми дума.

– И не се плаши от сроковете. – Ивайло се стараеше да я ободрят. – Сроковете са винаги къси. За къде бързаме, по дяволите, кой точно е този, който ни гони?

11.

Никой не ни гони, съгласи се към полунощ Дафина Денева, след като изчете една от двете пиеси още два пъти. Заради шаренията и движението. „Луна-парк“ гъмжеше от пъстроцветие и динамика. Отделно от туй, в тази пиеса бяха залегнали три или четири неочаквани обрати, които целяха да внушат на досетливия зрител, че като затрупваме съвременното дете с играчки от всякакъв вид и разни луна-паркове, притъпяваме сетивата му, обричаме го на ранна апатия. Малко след полунощ режисьорката, която упорито търсеше пиеса за първата си изява, получи истинско просветление: чисто и просто разбра, че е постъпила на право

хлапашки като е предпочела „Детска градина“ пред „Луна-парк“.

Пригответи си отново кафе. Мислеше за Ивайло и Звезда. Те бяха прекалено млади, какво искаше от тях? Да реагират като нея? Ми тя забравяше най-същественото – приятелите ѝ бяха само будни, заредени с интелигентни реакции витизции и нищо повече; имаха сили да стигнат единствено до подножието на „носорога“. Обърканите ѝ мисли я поведоха към пищната фееричност на „Луна-парк“. Шаренията на „Луна-парк“ ѝ позволяваше да изработи пиесата по най-традиционния театрален метод, усилията ѝ можеха да се ограничат в дузина технически шмекерии, които ще пленят публиката. В късния нощен час дойде до крайното заключение да звънне незабавно на автора – също млад и неопитен човек – щеше да изтръгне обещанието му да не предлага другаде рожбата си, запазваше си правото на така наречената „първа премиера“. И все пак, в последната минута реши да отложи обаждането за сутринта. Не ѝ оставаше нито друго освен да си легне с надежда за успешен сън, след като е взела вече твърдото, несмушавано от странични хрумвания решение за утрешния репетиционен ден. Гълтна таблетката и се съблече. През цялото време усещаше потискащото безпокойство на събитията, които можеха да пламнат в мрака под прозореца. По този начин Дафина Денева разбра, че Сливен живее денем и диша нощем край нея с притаената навсякъде заплаха за насилие. Насилието не бе насочено директно към нея, но мисълта за неотменимото му присъствие я плашеше, дори ако имаше предвид само високото грубо разговаряне на хората, дори да беше само то. А колко самичка се чувствуваше от часа в който Ивайло и Звезда се оказаха при „другите“! Те, кажи-речи, бяха застанали срещу нея. По дяволите, тогава кой е с нея? Рашо? Никой на този свят! В приятния унес, предизвикан от таблетката, когато беше повече от сигурна, че ще заспи, вместо да загаси лампата, Дафина Денева посегна към телефона.

– Не ми се сърдете, моля ви да не ме наругаете, вече не съм на себе си, объркана съм и не зная какво да предприема.

– Имате ли друга пиеса?

– Имам.

– Тогава какво чакате?  
– Ще заминавате ли?  
– Заминах и се върнах.  
– А на морето?  
– Какво искате?  
– Сама не зная. Според пиесата ви, когато Носорогът напусне клетката – стои и мълчи.

– Да.

– На място!

– Да.

– И по този начин пиесата ви заприличва на блато сред светлозелени тръстики. – Изчака. Захари Красов се смееше. – Слушайте, искам не само вие да сте свободен, искам да се засмея и аз, а не ми се смее, никак.

– Дафи Дей, защо не се откажете от „Ура за носорога“?

– Дафи Дей?

– Чудесно име, спомних си, тогава ви наричаха така.

– Наричаха?

– Когато ми гостувахте с класа на Института.

– И ме запомнихте?

– Вие сте лесна за помнене.

– Сега събудих ли ви?

– Да.

– Колко е часът?

– Не знам.

– Другарю Красов, срещнах стоманена съпротива. Останах съвсем сама. Затова ви събудих.

– Освободете се от пиесата и всичко ще отпадне. До утре ли да ви повтарям – скъсайте я!

– Помогнете ми, раздвижете блатото, нека духне малко вятър.

– Предложете нещо.

– Носорогът да се размърда, пуснете го да изкоренява дървета, нека мачка цветя, може да откъртва скали, скалите да задръстват потоците, да размътва бистрите води, да всява ужас и сред рибите, Зрителите искат метежи, нещо да произлезе, да стане.

– Трябва да ви призная, че пиесата в началото беше такава.

– Видяхте ли?

– Първият вариант.

– Отлично!

– Затова написах втория. Дафи Дей, позволете да не ви давам обяснения. Хвърлете пиесата зад гърба си и минете напред, спасете се, докато е време.

– Хвърлете, казвате, искате да ме спасите, на вас ви е лесно да го изречете, но питате ли мен? Това е дебютът ми, животът ми. Как да захвърля пиесата, моята работа е да поставям пиесите, а не да ги захвърлям. Помолих ви да я раздвижите, за детето ще бъде интересно да види как звярът събаря дървета с гнезда...

– И гнездата ги имаше, разхвърчаваха се птици, крещяха.

– Разхвърчете ги отново.

– Оставете тази работа, момиче, сторете си един-единствен труд – забравете пиесата ми, накъсайте я, дайте я на вятъра!

– Отново питам – защо? Защото всичко ви е наред, така ли? И не зависите от никого на този свят. Защото можете да си грабнете шапката и – където видят очите ви. За мен постановката е съдба, от нея зависи, разбирате ли, не мога да поставя която и да е, искам точно тази пиеса.

– Вие ми се карате!

– Ненавиждам преуспелите, които могат да си позволяват луксове.

– Кажете ми един лукс.

– Туй малко ли е – да не отстъпите на сантиметър от написаното? Какво пък толкоз ще стане ако носорогът се раздвижи? Нищо няма да стане и вие няма да загубите, напротив – ще спечелите. Пиесата ви няма да лежи в чекмеджето, ще бъде гледана. В нея има нещо силно, то ще стигне до децата, и най-важното – до бащите на децата. Предлагам ви движение, вместо да стърчи на място носорогът ще вилнее, но вие казвате – не, не се съгласявате, вашето интелегентско твърдоглавие ме поставя пред свършен факт!... Ще се откажа от започнатото, да, ще се отрека, защото всички скочиха против мен, дори приятелите ми, но аз пък няма да пропусна случая да ви заявя по този повод, че носорози има не само в пиесите, има ги и в живота, един от тях сте вие, другарю Красов!

Дафина тръшна слушалката и се хвана за ушите, стори ѝ се че пламтят. След това поплака. Почувствува се още по-самичка отпреди, В „Луна-парк“ имаше енергия колкото за две пиеси като „Ура за носорога“. Добре че намери дързост да му се разсърди, да му тресне истината в ушите. Той я нарече Дафи Дей, тя пък го нарече носорог и вече са квит. Допълнителната таблетка помогна неочаквано. Дафина Денева се въртеше върху чаршафа, но и се вслушваше в мрака зад предпазната мрежа, бавничко ала сигурно, тя изчезваше от твърдия свят, за да се появи в мекия свят на съня.

12.

– Колеги, опасявам се, че въпреки намеренията си, днес няма да бъда много учтива. – Дафина Денева знаеше, че тази сутрин е особено красива, четеше го в очите на всеки от състава, дори в очилата на Методиев. Той също бе влязъл в репетиционната, този път решен да повиши тон, ако долови признаци на неподчинение, защото какво друго освен неподчинение се криеше в капризите на новата му режисьорка, която не иска и не иска да се съобразява поне със сроковете. – Навярно ви е станало ясно, стремежът ми е да нарушим спокойния ритъм в ежедневието на театъра. Подозирам, че колективът ни се състои от две половини – едната половина мечтае, като мен, за промяна, но другата знае колко сладка и удобна е носещата ги към безкрая на нищото сивкаво-сънливата безметежност. Вие нито се обвинявате взаимно, нито изказвате това гласно, но съм сигурна, че знаете добре кои актьори принадлежат към едната половина, кои към другата. Казаното важи и за останалите театри, валидно е за всички сцени по света. Като заставам пред вас, не мислете че заемам поза на реформатор, само искам да разберете – обидно е за всички ни да работим и плаваме като попови лъжички в локва. За мен пък е още по-обидно да ви предлагам пиески за забавление. Децата могат да бъдат забавлявани навсякъде. Влязат ли обаче в заличката ни, децата трябва да вземат участие, ако позволите, в едно съзаклятие. Спектакълът се превръща в естетика едва когато е оброчен с публиката си, тогава той започва едно пътуване, сал, който пътува, но не увеселително, а за спасяване на участниците. Според

мен, човекът още с раждането си попада в беда и започва да се спасява, така той се спасява до самата си смърт. И ето го въпросът ми: лесното или трудното? Понеже предпочитам трудното, редно е да ви обясня защо, и ако успея – да ви прилаская към себе си. Имам амбиции. Обикновени човешки амбиции на току-що завършил режисьор. Животът ми не се очертава като щастлив. След гимназията не можах да продължа, на пътя ми застана силен мъж, ярък талант, категорично изразен като водещ скулптор, омагьоса ме, подчини ме, дори ме смачка и докато се усетя, родих му дете. Та всичко щеше да продължи добре в хола и кухнята на семейството, ако не започнах да се съвземам като човек, който долавя смътните сигнали на правенето, с други думи – аз също пожелах да създавам нещо, при това вече бях увряла като мислене и започнах да превъзхождам съпруга си. От друга страна, след като мъжът ми започна да долавя, че в някои отношения вече го превъзхождам, ми избяга. В скоби казано, с тези думи задоволявам любопитството на някои от вас, които се питат как аджеба е станало парясването на хубавицата от нашия театър. Бягството му не ме уби, бедствието ме завари в движение, затичана към знанията, бързах да се промуша под дъгата на изкуството. И ето ме пред вас с диплома в ръка, не на двайсет и три или четири, а на трийсет, с дете и със samozаблудата, че ще направя нещо велико. Туй което искам да направя не е „Детска градина“, нито коя да е от десетките прочетени пиеси преди разпределението. Моите амбиции ме отведоха напред и нагоре – при „носорога“. Моля ви да не ръмжите, умолявам ви да се примирите, участвайте както в репетициите, така и в представленията, като че ли не участвате, сякаш се шегувате, маркирайте, присмивайте се, мразете ме, тъй както бихте мразили диктатурата, считайте ме за ваш тиран, дресьор. Има нещо забележително във факта, че едно общество извиква мощно ура, когато успее най-после да пусне голямото животно на свобода, а извиква още по-спонтанно и могъщо, ако все пак успее да натика животното обратно в клетката. Щом разполагаме с мащабно събитие от този род, според мен можем да минем без особено характеризирани на героите, актьорът би трябвало да разбере, че се разтваря без остатък в забележителния



факт, големият тласък. Тогава изреченията и думите имат за цел да изтъкнат не ролите, а общото цяло на пиесата, да я превърнат във взрив, метафора, притча – каквото си щете там. Носорогът на Юнеско ни казва едно, а носорогът на Красов – друго. И тогава? Да се опитаме! Може би ще успеем. Време е да потърсим нов път към по-завидна театрална съдба. Преди всичко с избор на пиеса. Някъде в праха лежи една отхвърлена и обругана творба, тя е на повече от десет години, може би никой никога нямаше да посегне към нея до края на следващия век. Защо да не я измъкнем от праха, защо да не сме точно ние тези, които ще я покажат на хората? Представяте ли си, ако налучкаме, ставаме направо откриватели!...

– Ще се разхвърчи само прах!

Никой не се засмя, Дафина Денева продължи, макар да чувствуваше, че не изразява мислите си по най-блестящия начин.

– Искам да мина за откривател, към туй се стреми творческата ми суета. И тъй като всички сме суетни, какво ни остава, освен директорът на театъра да ръководи колектив, който не пълзи, а крачи; вие като актьори умирайте да ви гледат хора от „горе“, началниците ви.

– Нас никой не ни вижда.

– Защото и без това сме се скрили долу, което е, може би, по-добре, но според мен, куклата има редица предимства пред живия актьор.

– Как не!

– По-добра е от повечето актьори – настоя Дафина.

– За първи път чувам!

– Но сега не е време да се обосновавам. Някой ден ще се опитам да се изясня. Сега да вървим напред, към премиерата, тя може и да ни смачка, но успеем ли, о, ако случайно налучкаме печелившия номер!... И така, да видим кой се отказва. Предоставям ви възможност само за отказване, никой няма да получи думата, започваме редовните репетиции, и въпреки че ще се превърна в диктатор, искам да поднасяте текста си леко, присмехулно, все едно, че се присмивате на режисьора си...

13.

Репетициите и по-нататък не тръгнаха гладко. В замяна на това, обаче, неочаквано започнаха да ѝ се уреждат ония неща, считани обикновено за най-важните в живота: Рашо твърдеше, че единственото му удоволствие се състои в редовните вечерни обаждания, понякога я търсеше два, а и три пъти, разговаряха до късно, откриваше се игра на повторно влюбване. Дафина Денева си обясни туй простичко, тя го усещаше не само с разума, но и с тялото си; големият биологичен цъфтеж на организма ѝ, на жената в нея, започваше едва сега; някаква генетична особеност, съзираще я в огледалото, в погледите на хората. Зрееше и разумът ѝ, налягаше я странно психо-логическо спокойствие. Понякога ѝ се щеше да допусне сериозно, че вина за всестранния неин цъфтеж има климатът на града, разположението му, поразяващата нестандартна корона на планината, с вечната ѝ теменужна красота.

Звезда обаче каза:

– Всичко иде от увереността ти, че си забележителен талант.

Ивайло: – Блаженият фанатизъм те понесе. Ще ни изцедиш силиците, но какво да се прави – родили сме се да бъдем марионетките на твоето изгряване.

– Работата е съвсем друга – отвърна Дафина – ние всички сме подчинени.

Почакаха, но тя не се изясни. Седяха в слънчевата част на полянката. Полегнал на тревата, Ивайло съзерцаваше небето. Потокът носеше блясъка си от планината към града. Тук, на разлива, рекичката мълчеше, но в ушите им продължаваше да гърми споменът за водопадите и тепавиците. Бяха видели няколко все още работещи и десетки други запустели тепавици, бяха се докоснали до една обреченост. Тримата често правеха излети нагоре по клисурата, скитането из тази част на планината ги освежаваше и натъжаваше. Една тъга повече, така казваше Звезда, когато пред очите им се изпречваха руините.

14.

Повика я Маждаров. Обади се секретарката му, говореше внимателно, с лаконична учтивост, предложи ѝ сама да посочи деня,

като я осведоми, че предпочитаният час за свиждане на шефа ѝ е от единадесет. Дафина Денева помоли срещата да се състои още днес и веднага осведоми приятелите си.

– Помислете с мъжа ти и ми кажи, ще се окажа ли права, ако допусна, че би трябвало по-скоро да се разтревожа, отколкото да се зарадвам.

– Хич да не ти пука! Никой нищо не може да ти стори – рече Звезда. – Ивайло ми подсказва в момента да взема предвид и факта, че хубавите дами обикновено ги канят там, дето не предполагат.

– От това се страхувам най-вече.

– Защо, Маждаров бил порядъчен.

– Знаеш ли на колко порядъчни съм попадала?

– Знам, че развиваш маниакалност.

– Смяташ ли, че преди мен са канени и други куклени режисьори?

– Кой ще ти кани куклени режисьори, ма, Дафи? Ти акъл имаш ли? Кой ще седне да се занимава с куклени проблеми?

– Представи си, че Методиев...

– За да свали „носорога“ ли? Виж, това е по-вероятно. Да, може би е заради „носорога“, да, почти съм сигурна, с тази пиеса ще видиш зор.

– Тогава отказвайте се, докато е време.

– А, на мен нещо започва да ми харесва.

– Ивайло!

– На него повече.

– Приятели мои!

– Ако паднеш, ще се сгромолясаме заедно. Знаеш ли, където и да те натирят, ще хукнем подире ти.

15.

Подобни отговарящи за културата на града личности не можеха в никакъв случай да допаднат на Денева. Маждаров я посрещна във кабинета си и прояви деликатна сърдечност, но минута подир туй потъна в кресло с гръб към светлината. Потулен в сянката, на всичко отгоре зад тъмните си очила, той предизвика естествената вътрешна съпротива на посетителката. Дафина почти не го виждаше, знаеше че светлината на деня пада върху лицето

й. Веднага си помисли, че един свестен представител на културния сектор би трябвало да предвиди тия подробности, да избегне тази угнетяваща роля на бухал.

Маждаров изяви удоволствието си, че най-после му се отдава случай да разговаря със специално назначен режисьор и в техния куклен театър. Може би – той вежливо премести пепелника към събеседничката си – нейното присъствие ще отвори нова страница от творческото всекидневие на кукловодството в Сливен. Докато местната общественост, според него, тай само плахи надежди, той е вече сигурен, че това ще стане.

– Да знаете само колко пък аз не съм сигурна – изчерви се Дафина – никак.

– Имате ли проблеми? – Тонът му подсказваше дежурния характер на тази част от разговора. Можеше да разведри лицето си поне сега, но Маждаров не го направи и въпреки това я дари с дружелюбност. – Доволна ли сте от квартирата си?

– Изненадана съм.

Маждаров призна, че не е запознат с новите тенденции, но все пак от видяното напоследък, го дразни стремежът на постановчиците да изведат пред зрителите живите актьори.

– Лично аз започвам да съжалявам актьора, щом го видя пред паравана – декларира Дафина. – Пред паравана той сякаш не играе, а се пържи в тиган. По този въпрос мнението на специалистите е единно, изразяват го почти като вас и мен, по всяка вероятност това е така, защото засега куклените актьори са безсилни и хем не могат, хем пък искат да се покажат, тъй като анонимността, предполагам, смазва самочувствието им.

Усещаше, че се е впуснала в позастарял разговор за куклените проблеми, но знаеше, че с подобни събеседници може да се разговаря само така. Маждаров се оказа ненаатрапчив, от него се излъчваше мекота и неусетно успя да я освободи от протоколността на посещението.

– Какво ще кажете за града ни?

– Все още не знам – пауза – да, наистина не знам, но понякога ми се струва, че ми харесва; страхувам се от него и все пак не мога да кажа, че ми е безразличен. Като Ви изповядвам, че бла-

годаря на провидението, задето ме прати в него, а не другаде, аз съм искрена.

– Казахте, че се страхувате.

– Във въздуха му витае някаква сила и необяснима грубост, те ме потискат.

– Кръвта на хората тук е такава, и страстите им, но смятам че трябва да се чувствате спокойна, тези страсти кипят извън кръга на моята и вашата среда.

– Да, но понякога ме интригуват.

– В такъв случай ще понесете последиците им.

– Нашият начин на живот ни доскучава. – Каза го повече като оправдание. – И остава искрицата от надежда, че при тях е по-интересно, Понякога не ви ли привлича точно тази кръв?

– Би трябвало – съгласи се Маждаров – но не забравяйте, че нас пък ни притискат проблемите и не ни остава време да скучаем.

– Да, вие си имате също някакъв живот. При мисълта за него, за общуването във вашия кръг, ме заболява глава.

– При нас е като навсякъде – рече твърдо Маждаров. – Уверявам ви.

– В туй никога не мога да се убедя.

– Трябва ли да допусна, че представата за обществения живот на ръководителите предизвиква у вас погнуса?

– По-скоро – недоумение.

– Вие все още се страхувате да бъдете по-искрена с мен.

– И все пак отидох доста далеч, което ме учудва.

– Но сте сигурна, че ви повиках да поговорим за „носорога“.

– Естествено.

– Радвам се, че ще поставите тъкмо тази пиеса.

Погледна го смело в очилата.

– Хората като вас, изглежда, вече променят тактиката си.

Маждаров остана невероятно спокоен.

– Напрежението в колектива ви достигна и до мен. Накара ме да се запозная с пиесата. Красов е останал верен на себе си. Знаете, че той не е много обичан, нали?

– Красов е неприятен човек – съгласи се Дафина. – Повече отколкото е необходимо.

– Трудно ми е да си представя, че има приятели, че някъде

търсят присъствието му. – Секретарката с кафетата влезе едва сега. – Чувал съм, че някои го търсят.

– Приятелката му е красавица.

Маждаров премести чашата по-близо до нея: – Смитате ли, че ще останете завинаги при куклите?

– Обичам ги.

– Предстои ви главоломна кариера, а тя ще ви отведе при голямата сцена.

Дафина се опита да отрече с поклащане на глава, после се зае да доказва страстта си към кукления театър, съвсем откровено се впусна да го убеждава, че „малкият“ е по-велик от „големия“ театър, а Маждаров не ѝ възрази, наистина я слушаше с внимание, дори с интерес. Тя завърши есето си за кукленото изкуство сполучливо и се проточи оня приятен разговор, в който откриваше с нарастващо удоволствие, че Маждаров тежи на мястото си.

Накрая, когато я изпращаше, той умело метна ласото си:

– И все пак, другарко Денева, ако премиерата мине при голям успех и ако Хамлет захапне упорито воала на амбициите ви, готови сме да ви предоставим сцената и на драматичния ни театър, само не бързайте да напускате града ни.

16.

Не бързаше да телефонира на Ивайло и Звезда, все още не можеше да подреди реалните факти в абсурдната вселена на духа си. Преди всичко, протягаше ѝ ръка една партийна институция, нещо, което преди това тя смяташе освен за немислимо, но и под достойнството си да приеме; един партиен ръководител се разговори по човешки с нея, той не я накара да се откаже от „носорога“, напротив, насърчи я и сложи край на пречките към премиерата. И вече най-важното: заслужава ли си да се занимава с пиеса, която може да се хареса на официалната власт?

– Отдел „Култура“ харесва пиесата ви.

– Вие още ли се занимавате с нея?

– Кажете, какво да сторя?

– Безпокойте ме.

– Ами аз все звъня, защото смятам, че не сте в София, а вие сте

винаги в София. Вижте какво, ще ви трясна отново слушалката.

– Дафи Дей!

– Разбирате ли, харесват я! Маждаров се радва и това ме хвърля в съмнения. Така ми се работеше тъкмо тази ваша глупост. Вие нямате право да ми казвате, че ви безпокоя, разбирате ли, аз не безпокоя, аз съм деликатен човек.

– Не сте!

– А вие ли сте?

– Постегнете се!

– Не, няма да работя скапаната ви пиеса, която започва да се харесва и от първото четене! А вие ще престанете да ми повтаряте, че ви се натрапвам и че не ви оставям да си гледате работата. Каква работа на тая възраст, какво може да ви занимава? Поне не се сърдете, когато някой иска да ви каже нещо по телефона!...

Вилката щракна отново.

17.

Репетициите навлязоха в оня цъфтежен стадий, когато всичко се търкаляше естествено и сякаш от самосебе си към премиерата. Една подир друга се включваха куклите, елементите на декора... той миришеше на прясна боя; пространството се заграждаше, а ето че се пръкна и музиката. Всеки от тези така наречени „компоненти“ повдигна нивото на постановката, но туй май се оказа недостатъчно, настроението не отскочи особено.

– Дафи Дей, ти още ли настояваш, че всички сме му подчинени? – запитва Ивайло в Клуба на културните дейци. – На мен, например, ми се струва, че Намръщения не ме е подчинил.

– Вече ни е хванал – отвърна Дафина Денева. – Ние сме негови подчинени.

– Полека!

– Няма да забравя оживлението при „Детска градина“ – забеляза Звезда.

– Тогава не разбирахте репетираме ли, или пеем. Макар, че не ми се щеше да бъда Митко. Всички пеехме...

– Е, да – съгласи се Дафина Денева. – Сега не е същото.

– Тогава с какво ни е подчинил?

– Не само нас.

– Не знам. – Актьорът направи знак на сервитьорката, която не му обърна внимание. – Сегашните репетиции ме потискат, мъртвеж.

– Неподвижност! – усмихна се режисьорката. – И светлозелени тръстики.

– Ти пък, забравй най-послед този израз!

– Е как!...

18.

Навсякъде тежаха гроздове, току-що измити от следобедния дъжд; само асмите се виждаха, дворовете се потайваха зад дебели варосани зидове. Ивайло пристъпваше без особено желание до жените, на него не му се нравеха чак толкоз разходките по сокаците на Сливен, най-вече заради туй, че виждаше цялата безпомощност на красивите разкривени къщи срещу настръхналата алчност на архитектите.

– Ти си настръхнала, Дафи Дей, и си алчна!

– Говори ми, говори ми така, знаеш ли колко ми трябва да се разплача.

– Не можеш да кажеш на залата нищо, никой не е в състояние да внуши на зрителите каквото и да е. Отпусни се, започни да забавляваш децата. Никой няма да те чуе, нито възрастните, нито хлапетата, нито гостите от София.

– Още не мога да разбера – каза Дафина Денева, все едно, че не го е чула – когато репетираме, на сцената интересно ли е, или безинтересно.

– Безинтересно е.

По улицата се зададе кон, пристъпваше бавно, подковите му спореха за нещо древно с калдъръма, деформираният му корем се полюшваше наляво и дясно, останалото бе кожа и кости, отзад висеше ръждива тъжна опашка.

Ивайло застана пред него. Конят спря. Улицата се изпълни с неподвижност: животното, актьорът срещу него, актрисата и режисьорката, кривите дувари, огромните порти, накачулени с тежки стрехи; предполагаемата неподвижност и зад дуварите...



19.

- Къде сте, къде скитате, звъня ви цял час!
  - Какво искате?
  - Къде ходите?
  - Дафи Дей, елате на себе си!
  - Ще се гръмна!
  - Гръмнете се.
  - Звъня ви да не идвате на премиерата.
  - Каква премиера?
  - Не се правете на незнаещ. Театърът ни поставя една ваша пиеса, която не е никаква пиеса, затова, по-добре да не идвате на петнайсти.
  - По премиери не ходя.
  - Тук обаче не трябва да идвате.
  - Бъдете спокойна.
  - Точно така, и актьорите са спокойни, всичко е спокойно, усвоено, стилът е намерен, остава само режисьорът да си намери един пистолет.
  - Вие не плащате ли много пари за телефонни разговори?
- Дафина Денева се разплака и затвори.

20.

Държеше ръчичката на Марина, мравешка топлинка проникваше в грубата му лапа. Рашо отначало не искаше да се съгласи, че туй е преди скулптурата, преди музиката и куклените постановки, но много скоро се предаде и ето го, след толкоз години, стопен изцяло от дъщеря си.

Введе я в салона, където атмосферата му подсказа, че тук премиерното настроение не е като при драматичния театър, не само поради смаленото пространство, а и заради имперското присъствие на децата. Лесно откри местата, родителите на Дафина му махаха, той ги бе довел и тримата от Русе. Постави Марина до баба ѝ, седна, но все още му се искаше да усеща дланта на съществото, което, така или иначе, минаваше за кръв от кръвта му и плът от плътта му.

Най-напред го заангажира възрастната част от публиката,

Рашо започна да я дешифрира. Вън бе прочел надписите на автобусите, знаеше че са пристигнали куклените състави на Пловдив, Стара Загора и Ямбол. Сигурно имаше гости от София, пратеници на „отдела“, може би и на списание „Театър“. По раболепното внимание на директора Методиев разбра къде точно са насядали местните културни законодатели с децата си, лесно разпознаваше и актьорите от Сливенския драматичен театър. Долови повее на приятна празнична суматоха, мирис на внимателно изпокрити за официалната част цветя. Възбудата блуждаеше между столовете, отразяваше се в гланцовата хартия на програмките и най-вече в очите на децата. Освен Методиев, още някой му подаде ръка, пожела му „на добър час“ и „успешна първа премиера“ на режисьорката, но кой беше той, не разбра. Освен туй поблъска главата си и се досети че очилатата висока фигура от другата страна на редицата е Красов, спомни си че е виждал снимката му в списания, сега тя присъстваше и в програмките, но писателят „на живо“ бе твърде остарял. Бяха му казали, че Красов не посещава премиерите си, а ето че е пристигнал. Старае се да остане анонимен, но усилията му се оказаха наивни в това салонче за двеста души. Съпругата си Рашо така и не видя, Дафина не се показа ни веднъж, той предполагаше само, че в момента броди между гримьорните и сцената, повтаря изречени вече неща на актьорите и сценичните работници.

Дафина Денева се успокояваше, овладяваше я усещане, че въпреки напрежението, през мъглата на въпросителните, в душата и набъбва спокойствието, онова познато равнодушие, което обхваща някои в съдбоносните часове на живота им...

Смях при появата на камиона, смях от канцонетата, смесено чувство от веселие и загадъчност (и малко страх при дечурлигата) след появата на клетката, която, на всичко отгоре, нещо се запъва. Канцонетата се покачва високо и внезапно секва. Колелетата не искат да се търкалят. Газ!... Едно! Две! Три!... Тегличът се скъсва, камионът потегля, канцонетата достига най-завидната си височина. Клетката обаче остава на място. Смях. Носорогът гледа и свирепо, и безчувствено пред себе си... Боже мой, какво става, всичко туй изглеждаше другояче на репетициите!... Нещо

припламваше, потръгваше към добро, зрителите бяха заангажирани от първата минута на представлението.

– Това е то качествената драматургия – прошепна зад гърба ѝ Методиев, готов, отсега нататък да си припише всички заслуги.  
– Победихме!

– Не бързайте – трепна Дафина. – Нататък е блатото, стотиците реплики, които са толкоз безлични. Няма образи, няма характери.

– Но не виждаш ли какво става?

Не виждаше, беше встрани от сцената, скрита. Само слушаше и усещаше. Салонът и Сцената се бяха вкопчили в ръкопашен бой. Научени от режисьорката си актьорите подхвърляха с пренебрежение думичките. Настъпи онова време обаче на непредвидената опасност. Изненадани от внезапния отскок нагоре, въодушевените актьори се впуснаха да „участват“, да се стараят.

– Не така! – съскаше Дафина зад гърба им. – Плюйте! Храчете думите, ви казвам, презирайте ме!

Всяка реплика можеше да бъде изговорена от кой да е участник. Най-важното бе да е изговорена. Думите се натрупваха, пиесата се изграждаше пред очите на публиката, както видимо се изграждат лястовичите гнезда от малките парченца кал.

– Той е в салона, разбра ли?

– Видях, но сигурно ще се изпари преди края.

– Чудно защо е дошъл, щом не зачита премиерите си.

– Защото е фукльо!

Салонът се превърна в лаборатория, създаваше се нов химически елемент, всички бяха притаили дъх, страхуваха се от опасна експлозия. Реакцията, която протичаше в инсталациите, се очертаваше като непозната и никой не можеше да предвиди последиците. Клетката зееше отворена, пътят към свободата на гиганта беше открит. Гигантът обаче стоеше на място и продължаваше да гледа тъпо пред себе си.

Този момент е лесен, помисли си Дафина Денева, това съм го очаквала; режисьорката се плашеше от оная част на пиесата, в която публиката – подобно на животните от гората – трябваше при всички положения да има едно наум, защото какво – животът

си тече, нищо не се променя освен това, че там някакъв си големичък организъм стърчи в ежедневието и мълчи.

Каквото и да си мислеше режисьорката, тя все пак долавяше, че химията на представлението не произвежда адреналин, а радост. В спектакъла вече участвуваше и публиката, наравно с актьорите. А когато обитателите на гората успяха да върнат носорога в клетката му и заклебиха вратата ѝ, децата извикаха своето „ура“ по-силно от изпълнителите.

21.

Дафина Денева изтича на улицата. Валеше силно. Докато навличаше шлифера, тя все още чуваше овациите от салона и сякаш долавяше уханието на карамфилите. Отвори и седна. Не виждаше нищо в тъмнината.

– Не ходите по премиери, нали? – Колата потегли, върху нея се стичаше мрак и порой. Една от чистачките скрибуцаше. И все пак ви прощавам.

– Единственото нещо, което облагородява човека, е успехът, Дафи Дей,

Дафи Дей облегна глава на рамото му и заспа.

При всяко събуждане виждаше мократа нощ и дългия асфалт, мяркаха ѝ се пътни знаци, заспали улички, дървета. Накрая сетивата ѝ внушиха, че дъждът е спрял, моторът мъркаше като котенце. Притиснеше ли чело в рамото му, пробождаше я радостта, че се докосва до него.

После я събуди усещането за абсолютна тишина. Отвори очи, видя ръцете му върху волана. Намръщения гледаше нощта,

– Защо спряхме?

– Някаква катастрофа.

Профуча кола на КАТ. Дафи Дей искаше да се събуди още, беше разбрала, че пред тях има много автомобили, предстоеше им чакане. Дойде и линейката. Някой заговори високо. В купето вонеше на нефтохимически отпадъци, светлините потъваха в умряло бласто. Нямаше защо да пита, веднага схвана, че се намират до Бургас.

– Спите ли?

– Разрешаваш ли ми една цигара?

– И все пак, носорогът трябва да направи поразии, да съсипе живота в гората! – Осветен от запалката, профилът на шофиращия не ѝ се стори толкова грозен. – Чувате ли какво ви се казва?

Дадоха път на колоната. Потеглиха с десет километра в час. Наложих им се да заобикалят изхвърчали колелета, парчета от карусерия и една врата. В канавката лежеше обърнат с осите нагоре тир.

– Гората ще бъде съсипана, но пиесата ще отскочи още.

– Духът от бутилката!

– Вие сте ръб!

Набираха скорост, искаха да се отърват от отровата на благо-то, но скоро ги обсади убийствената миризма на мръсно море.

*Повест, започната на 15 май, 1987 в Панчарево; Дописвана през Юли 1987 в Созопол; Завършена на 30 Юли 1988 в Панчарево; Окончателно подготвена за преписване на чисто и печат на 27 Април, 1989 г.*

*Абсолютно неизвестна и открита в архивите на 5 Ноември 2015. Преписана на 7 декември 1015.*